

MODELI OBITELJSKE KATEHEZE IZMEĐU SPOMENA I PROROŠTVA*

MARIA LUISA MAZZARELLO

Pontificia Facoltà di Scienze
dell'Educazione Auxilium
Via Cremolino, 141
00166 Roma
Italija

Primljeno: 20. 10. 2004.
Pregledni članak
UDK 249

Sažetak

Članak ističe obitelj kao posebno vrijedno mjesto za odgoj u vjeri. U tu svrhu opisuju se tri modela »obiteljske kateheze«: analogijsko-simbolički, interpretativno-svjedočki i zajedničarsko-katekumenalni. Riječ je o modelima koji su bogati nadahnućem u hitnom pozivu na »pastoralno obraćanje« koje zahtijeva prijelaz od teoretskih načela na djelatnost u praksi kako bi se služilo evanđelju danas, u naše vrijeme.

Ključne riječi: obiteljska kateheza, modeli obiteljske kateheze

U ozračju sekularizacije, a prema tome i misijske evangelizacije, proces uvođenja u kršćanstvo zasigurno je najprimjereniji kako bi se kod djece i mladih promaknuo prvi izbor za Isusa Krista. To se dešava stoga što se uvođenje u kršćanstvo uključuje u sveukupnu složenost zalaganja koja su usmjerena prema buđenju osjećaja za religiozno, slušanju Božje riječi, slavljenju, odgoju za moralnu odgovornost i svjedočenje, odgoju za služenje. U tom procesu unutar kršćanske zajednice obitelji pripada prvorazredna uloga.

U dokumentu *Priopćavanje evanđelja u svijetu koji se mijenja*, talijanski biskupi ističu:

»Obitelj je posebno vrijedno mjesto za doživljavanje iskustva ljubavi, kao i za iskustvo i prijenos vjere. Kršćanska obitelj je osim toga mjesto očitovanja saveza između Krista i Crkve. Obitelj je osobito *odgojno okruženje i okruženje u kojemu se prenosi vjera*. Prema tome, posebna je i prvenstvena zadaća obitelji prenijeti prve osnove vjere svojoj djece od ranoga djetinjstva.«¹

Uočava se međutim kako govor o obiteljskoj katehezi nije nešto samo po sebi razumljivo. Štoviše, u ozračju poteškoća kroz koje prolazi obitelj neki u svojoj zabrinutosti postavljaju sljedeća pitanja: Postoji li danas još uvijek obitelj? Ne dovode li ustrojstvene promjene kroz koje prolazi suvremeno društvo u krizu i ustroj same obitelji? Predstavlja li vrijednosna praznina koja je u međuvremenu stvorena istinsko mjesto za rast osobe?

Unatoč tim i takvim pitanjima i zbivanjima, ugledne osobe nastavljaju tvrditi kako nema okruženja koje bi bilo sposobno zamijeniti ulogu obitelji u rastu ljudske osobe.²

* Naslov izvornika: *Modelli di catechesi familiari tra memoria e profezia*, u: »Rivista di scienze dell'educazione« 42(2004)2, 322-333.

¹ CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Comunicare il Vangelo in un mondo che cambia. Orientamenti pastorali dell'Episcopato italiano per il primo decennio del Duemila*, Roma 2001, br. 52.

² Usp. IVAN PAVAO II, *Obiteljska zajednica. Familiaris consortio. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu*, Doku-

Pogledamo li zatim u ono što je specifično za kršćanski rast, uočavamo da govoriti o obiteljskoj katehezi danas nije nikakva retorika. Postoje znakovita iskustva koja je uputno imati na umu. To namjeravamo i učiniti u ovome članku predloživši tri plodna modela koja govore o isto toliko konkretnih ostvarenja. Modele koje predstavljamo smatramo izvorom iz kojeg su nastala i dalje nastaju nova iskustva.

1. ANALOGIJSKO-SIMBOLIČKI MODEL

Ovaj nas model podsjeća na to da je doprinos obitelji u odgoju vjere neophodan i izvoran budući da obitelj predstavlja izvanrednu »analogiju« s kršćanskim životom u ponašanjima i simbolima, kao što je Pierre Ranwez istaknuo na temelju svoga iskustva.³

Prema tom autoru, uključiti obitelji u odgoj u vjeri vlastite djece znači promicati prijelaz od iskustva o ljudskim vrednotama prema religioznim stvarnostima koje su u njih uključene. Obiteljsko okruženje može, na sasvim izvoran način, stvoriti uvjete za otvorenost prema vjeri prolazeći kroz snažna životna iskustva kao što su npr.: ostvarivanje slobode, odgovornosti, solidarnosti i to posredstvom postojanog iskustva povjerenja i pounutarnjenja vrednota koje roditelji prihvaćaju i žive u svom osobnom životu.

1.1. *Prijedlog Pierrea Ranweza*

Autor je godinama proučavao i apostolski djelovao u skladu sa svojim temeljnim uvjerenjem o odlučujućoj važnosti buđenja i razvijanja religioznoga stava u obiteljskom krugu.⁴

Njegovo se široko iskustvo temelji na utemeljenosti pretpostavke da se aktivna prisutnost obitelji u kršćanskoj inicijaciji djece izražava počevši od samog identiteta

kršćanske obitelji i od poslanja roditelja koji su ujedinjeni po sakramentu ženidbe.

Biblijski i teološki izvori, te vrednovanje pedagoških načela koja je Ranwez uočio kao potvrdu obiteljskoga kršćanskog odgoja zacrtali su put koji je moguće uočiti i u apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio* Ivana Pavla II (br. 13-15, 17, 21 itd.). U toj pobudnici nalaze se i brojne druge sastavnice koje ukazuju na paradigmatiku izvornost obiteljske kateheze, onako kako je to doživljavao sam autor i kao što je to opisao u svojim spisima.

1.2. *Obilježja modela*

Kateheza koja proizlazi iz obiteljske stvarnosti ima obilježja koja je moguće ukratko opisati na sljedeći način:

1. *Izvornost života koja postaje svjedočanstvo.* Obostrana ljubav supružnika, kao odsjaj ljubavi Presvetoga Trojstva, u obitelji se očituje u skupu međusobnih odnosa – bračnom životu, očinstvu/majčinstvu, sinovstvu, bratstvu – pomoću kojih je svaka

menti 64, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1981; *Pismo obiteljima pape Ivana Pavla II*, Dokumenti 1, Izvještajna katolička agencija, Zagreb 21994; KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu*, NKU HBK, Katehetski dokumenti 2, KS Katehetski priručnici 38, Kršćanska sadašnjost – Nacionalni katehetski ured HBK, Zagreb 2000, br. 226-227. 255; N. GALLI (ur.), *Educazione familiare alle soglie del terzo millennio*, La Scuola, Brescia 1997.

³ Pierre Ranwez (1905-1973), belgijski isusovac, profesor na Institutu »Lumen Vitae« do 1970. godine te u drugim sveučilišnim centrima, npr. u Louvainu u Belgiji i u Québecu u Kanadi, gdje je u oba slučaja predavao o obiteljskoj katehezi. Ranwezovo djelo smješta se u kontekst velike europske katehetske obnove koja je obilježila razdoblje od 1940. do Drugoga vatikanskog sabora. Usp. sljedeće bilješke u ovome tekstu i brojne Ranwezove članke objavljene u raznim časopisima francuskoga govornog područja.

⁴ Usp. P. RANWEZ, *Le rôle de la famille dans la formation religieuse*, u: »Lumen Vitae« 12(1957)1, 91-102.

osoba uvedena u ljudsku obitelj i u Božju obitelj – Crkvu.⁵ Takvo poimanje preuzima i pobudnica *Familiaris Consortio* u br. 15.

2. *Stvarnosti-znakovi koje posređuju obiteljski »odnosi«*. Prema spomenutom autoru, svaki stav, svaki trenutak obiteljskoga života čita se, makar u početku to nije plod dubljeg razmišljanja, kao znak i simbol stvarnosti koja ga nadilazi i to po analogiji koja postoji između intimnoga života Presvetoga Trojstva i ljubavi koja u obitelji ujedinjuje supružnike međusobno i s njihovom djecom. U toj perspektivi svaka obiteljska stvarnost zadobiva otajstveno značenje, a zadatak je kateheze da probudi svijest o tom značenju. Posebnost kateheze sastoji se u oslobađanju simbolizma koji je skriven u životnim stvarnostima kao što su npr.: jedinstvo bračnoga para, odanost, ljubav i roditeljska postojanost prema djeci, praštanje, poniznost u molitvi, sigurnost obiteljskog okruženja, otvorenost obitelji prema drugim obiteljima, blagdani. Kršćanske stvarnosti, koje ti znakovi simboliziraju, otkrivaju se u raznim nijansama odnosa s Bogom koji je dobar i milosrdan, blag i snažan, uvijek spreman na praštanje; u trenucima liturgijskih slavlja; u samoj stvarnosti Crkve koje je obitelj živi dio kao domaća Crkva.

3. *Obiteljska liturgija*. U okviru stvarnosti-znaka i u trenutku u kojemu djeca otkrivaju Boga kao Oca kojemu se povjerljivo obraćaju rađa se molitva i obiteljska liturgija. U njih se ulijeva put vjere roditelja i djece koji se izriče u hvali i klanjanju.

Spomenute crte ukazuju na navještaj koji postaje riječ, slavlje, kršćansko služenje. To su trenuci hoda u vjeri koji ne mogu izostati prigodom uvođenja u kršćanstvo.

1.3. *Važna obilježja i otvorena pitanja*

Znakoviti vidovi na koje smo ukazali mogu se sažeto izreći na sljedeći način:

- *Nadilaženje dualizma* vjere i života tako što se životni navještaj konkretizira u »ovdje« i »sada« životne stvarnosti.
- *Ostvarenje valjanih sredstava* koja istražuju faze ljudskoga i kršćanskoga rasta prema procesu koji potvrđuju neprekidna preispitivanja životne stvarnosti unutar obiteljskih skupina.
- *Potpuno i jedinstveno poimanje kateheze* tako da se specifičan doprinos obitelji uvijek promatra u odnosu prema drugim odgovajnim okruženjima.

Iz Ranwezovog modela nastaju neka pitanja.

- *Je li riječ o hodu u vjeri koji je usmjeren prema djeci ili je riječ o projektu koji je namijenjen djeci, a po njima i roditeljima i odraslima u širem smislu?*

Prema Ranwezovom poimanju riječ je o potpuno simetričnom odgojnom djelovanju, tj. o djelovanju kod kojega svi čuju poruku i svi jedni drugima međusobno pomažu da je shvate i žive. Moguće je osim toga ustvrditi da je riječ o katehezi odraslih pomoću koje dozrijeva odrasla vjera u roditeljima, a po njima i u djeci.

- *S obzirom na ostvarivanje toga modela postavlja se pitanje: je li ga moguće ostvariti i u sadašnjem društveno-kulturalnom okruženju? U kojim obiteljima?*

Danas se susrećemo s obiteljskom stvarnošću koja je potpuno drugačija od stvarnosti u kojoj je živjela obitelj posljednjih desetljeća prošloga stoljeća. Ipak, ostaje otvorenom mogućnost primjene obiteljske kateheze koja će biti istovremeno kateheza odraslih i obiteljska kateheza. To je i budućnost prema kojoj se, iako uz poteškoće, kreće i kateheza uvođenja u kršćanstvo u Italiji i, u širem smislu, u Europi.

⁵ Usp. P. RANWEZ i sur., *Ensemble vers le Seigneur. La formation religieuse en famille*, Lumen Vitae, Bruxelles 1958.

Valja hitno poraditi na ostvarivanju ovoga modela jer se u dubini izbora koji predlaže ovaj belgijski kateheta može uočiti realistično poimanje života, koji se uvijek promatra kao vrijednost koja je stvarateljski čin Boga koji neprekidno daje i podržava život. Zadatak odgoja je, prema tome, pomoći čovjeku od početka života da se otvori prema onostranome, prema Bogu.

Stvaranje i otkupljenje dva su trenutka u kojima se vjera i život susreću i upotpunjuju. U tome su smislu ljudski i kršćanski odgoj međusobno blisko povezani iako milost uvijek pretpostavlja narav, usavršuje je i uzdiže.⁶

– *Ne bi li obiteljska kateheza, prvo za roditelje a zatim i za djecu, trebala dati prvenstveni prostor evangelizaciji, tj. prvom opredjeljenju za Krista umrloga i uskrsloga, koji je prisutan u Crkvi i koji je jedini Spasitelj?*

Prilagođavanje današnjem vremenu morat će imati na umu misionarsku situaciju u kojoj se nalazimo. Čini se da je u našem društvu potrebno dati vremena za razmišljanje i za dozrijevanje koje će olakšati prihvatanje uz vjeru. Tek nakon što se postigne vjera koja vjeruje (*fides quae*), moguće je odgajati vjerom koja naviješta (*fides qua*). Stoga bi obiteljska kateheza trebala biti odjek te zabrinutosti i promicati navještaj za oživljavanje vjere u Gospodina Isusa.

2. INTERPRETATIVNO-SVJEDOČKI MODEL

To je model koji se temelji na »svjedočenju«. On od odraslih zahtijeva životno »tumačenje« prijedloga vjere kako vjera ne bi bila odgurnuta na rub života. Odatle potječe i naziv interpretativno-svjedočki model.

2.1. *Katehetsko iskustvo* *Françoise Derkenne*⁷

Sastavnice ovoga modela moguće je izvesti iz iskustva koje se odražava u katehetskom djelu Françoise Derkenne. Riječ je o djelu *Život i radost u katehezi*⁸, koje je znatno doprinijelo katehetskoj obnovi u Francuskoj, kao što se može uočiti iz pet sastavnica koje ukazuju na njegov obnoviteljski značaj.⁹

1. Uvođenje katehetskog *stila* koji bismo mogli nazvati animacijskim. Riječ je o aktivnom sudjelovanju vjeroučenika u katehezi kod kojega sudjelovanje vjeroučenika nema samo didaktičku vrijednost, nego predstavlja znakovito »mjesto« prakticiranja kršćanskoga života.

2. Vrednovanje *hermeneutskog procesa* u katehezi zbog čega se biblijske pripovijesti čitaju u životu i istovremeno čitaju život. Krug se zatvara liturgijom u kojoj se susreće Isusa živog i prisutnog u njegovim otajstvima koja se ponovno žive tijekom liturgijske godine.

⁶ Usp. TOMA AKVINSKI, *Summa Th.* I, 1,8 do 2.

⁷ Françoise Derkenne smatraju jednom od ženskih pionira obnove kateheze u Francuskoj. Rodila se 1907. u Moundonu, raskršćanjenom gradiću u okolici Pariza. Tu je preko trideset godina djelovala kao župna katehistica koristeći se prvo svojom kompetencijom učiteljice u predškoli, a zatim, nakon što je položila licencijat iz filozofije, i u školi drugoga stupnja. Postavši svjesna pedagoškog i pastoralnog siromaštva kateheze, neumorno se zalagala za poboljšavanje katehetske metode i tekstova. Radila je i kao voditeljica pedagoškog praktikuma na Katoličkom institutu (tj. sveučilištu, *nap. prev.*) u Parizu.

⁸ Djelo je objavljeno u dva izdanja: *La vie et la joie au catéchisme*, De Gigord, Paris 1935-1939 (prvo izdanje); 1956-1960 (drugo izdanje). Drugo izdanje objavljeno je i u talijanskom prijevodu pod naslovom *Vita e gioia al catechismo*, LDC, Leumann (To) 1965-1966. U daljnjem tekstu osvrnut ćemo se na drugo izdanje.

⁹ Usp. J. VIMORT (ur.), *Interview de F. Derkenne*, u: »Catéchèse« 20(1980)80, 98.

3. Župna *organizacija* u službi usklađivanja temeljnih govora kateheze. Kako bi učenje postalo znakovito, Derkenne predlaže tri stvari: navještaj kršćanske poruke ili doktrinarni trenutak (susret se odvija u župnim prostorijama); slavljenje riječi ili molitveni trenutak (susret se odvija u župnoj crkvi); moralna formacija ili svjedočki trenutak (susret se odvija u kući majke katehiste). Ideja koju podržava taj izbor opravdava se posebnom pažnjom prema subjektu. Djeca naime traže konkretna iskustva kako bi razumjela da kršćanski život ne odvaja istine vjerovanja od liturgije i karitativnog djelovanja.¹⁰

4. Lik *majke katehiste* ukazuje na autoričinu pozornost kako bi oko djece stvorila okruženje u kojemu mogu iskustveno doživjeti življenu vjeru. Sadržaje se naime može shvatiti u njihovom istinskom značenju samo ako su uključeni u svakodnevni život i prevedeni u euharistijski život.

Djelo Françoise Derkenne odražava veliku osjetljivost autorice koja je neprestano otvorena za nove zahtjeve što ih postavljaju suvremene kulturalne promjene. Ona je naime bila neprekidno otvorena za teološke i pedagoške zaokrete, a pažljivo je promatrala društveno-religioznu situaciju koja se neprekidno mijenjala.

2.2. Posebni vidovi modela

U okviru Derkenneinog katehetskog modela koji obilježava djelatnost majki katehista,¹¹ obiteljska se kateheza predstavlja s nekoliko posebnih vidova u pogledu zadaća, svjedočenja i formacije.

1. *Zadaće majke katehiste*. Izričaj »majka katehista« dobro odslikava lik majke obitelji i katehiste, kao i njezine odgovarajuće zadaće u obiteljskoj katehezi. Majka katehista vrši svoj zadatak sebi svojstvenim stavom majke, stavom u kojemu je

velika pozornost posvećena religioznom odgoju. Ona djecu u svojoj katehetskoj skupini promatra kao svoju djecu: prihvaća ih u svojoj kući; sluša njihove radosti i brige; iskreno im i prisno govori o događajima u blizini o kojima se raspravlja u obitelji; brine se za svako dijete koje joj je povjereno.¹²

U toj pozornosti majka katehista uključuje se kao ona koju Crkva šalje prenositi djeci Božju riječ. S obzirom na to tri su glavna zadatka povjerena majci katehistici:

1. suradnja s uvođenjem u život molitve i u sakramentalni život kao majka koja svom djetetu, pozorna na njegovo zalaganje, pomaže da nadvlada poteškoće te se malo-pomalo osjeti odgovornim za svoj život u odnosu na Gospodina;
2. pojedinačno pomaganje djeci kako bi ona shvatila i prihvatila poruku koja se prenosi za vrijeme župne kateheze;
3. doprinos moralnoj formaciji djece u svojoj skupini uz pomoć da im u njihov život upotpuni poruku koju naviješta u katehezi.

Za ostvarivanje svojih zadaća majka katehista će se morati posvetiti i obiteljima djece iz svoje skupine promičući susrete, razmjene i obostrano pomaganje.

Prisutnost majke katehiste u Derkenneinoj metodi izražava velike mogućnosti ne samo kada je riječ o djeci nego i s obzirom na njihove obitelji.

2. *Svjedočanstvo majke katehiste*. Autoričin izbor temelji se na uvjerenju da je kršćansko svjedočenje odraslih jedan od posebno vrijednih puteva evangelizacije no-

¹⁰ Usp. DERKENNE, *Vita e gioia* III, str. 31.

¹¹ U početku Derkenne rabi izričaj »obiteljska katehista«, želeći tako jednim pojmom obuhvatiti oba roditelja. Kasnije je neprekidna odsutnost očeva potiče na prihvaćanje izričaja »majka katehista« (usp. DERKENNE, *Vita e gioia*, I, str. 22).

¹² Usp. DERKENNE, *Vita e gioia*, I, str. 21-22; III, str. 75.

vih naraštaja.¹³ Stoga je glavni zadatak kateheze u obitelji uvoditi djecu u vjeru, potmažući im da prijeđu iz poznavanja u kršćanski život, pomoću postojanog i sustavnog katehističnog svjedočenja.

Djeca moraju moći shvatiti, u svakodnevnom zalaganju majke katehistice, prijanjanje uz istine koje im ona priopćuje.¹⁴ Oni će tako iskustveno shvatiti da Božja riječ mora promijeniti život, da se kršćanski životni napor ne tiče samo malenih nego i odraslih, te da kateheza nije dječji »posao« kojega će se osloboditi kad odrastu, nego je »posao« koji se tiče svih kršćana.

3. *Formacija majki-katehistica.*¹⁵ Uza životno svjedočenje traži se i pedagoško-didaktička priprava.¹⁶

Autorica nije predvidjela neku prethodnu formaciju, nego je držala da se formacija treba odvijati usporedo s katehetskim nastojanjem. Stoga svaka majka čije dijete pohađa katehezu može postati majka katehistica.¹⁷

Formacija se odvija tijekom tjednih sastanaka katehistica, koordinatora i svećenika. Ta okupljanja predviđaju: preispitivanje prethodnog susreta, izlaganje tematike koja će se predložiti djeci na tjednom susretu i koju će majke katehistice morati preuzeti u maloj obiteljskoj skupini, neke metodološko-didaktičke pokazatelje koji su nužni za prijenos sadržaja i za organiziranje katehetskog susreta kod kuće.

Na kraju treće godine katehiziranja posljednji susret posvećen je provjeri formacije i djelotvornosti vlastitog katehiziranja. U tu je svrhu Derkenne pripremila poseban upitnik.¹⁸ Iz tako dobivenih odgovora o kojima autorica izvještava, moguće je uočiti koliko su majke napredovale u vršenju svoga katehetskog poslanja. Ti su im susreti pomogli da isprave, obnove i prodube poznavanje sadržaja vjere; da sudjeluju u euharistiji svjesnije otajstva u zajedniš-

tvu sa sveukupnom zajednicom; da snažnije slijede ritam liturgijske godine; da kršćanske vrednote uključe u svakodnevni, društveni i profesionalni život.¹⁹

2.3. *Aktualnost modela*

Lik majke katehistice, u projektu Françoise Derkenne, proizlazi iz zahtjeva za sučeljavanjem s raskršćanim okruženjem u kojemu roditelji često nisu u stanju doprinijeti religioznom odgoju svoje djece. Na temelju svoga dugog i bogatog pedagoško-katehetskog iskustva i na temelju svoje metodološke intuicije, autorica predlaže važne sastavnice za stvaranje projekta obiteljske kateheze koja će biti pozorna na razne kontekste. Ona sama ističe da je ta metoda »određeni duh mnogo više negoli određena metoda«.²⁰

Valjanost Derkenneinog modela sastoji se u aktivnom uključivanju obitelji u sustavnu katehezu djece. Vjera naime ne dozrijeva samo pomoću intelektualnog učenja, nego napose na temelju konkretnog iskustva svakodnevnog života.

S druge strane, Derkennein model još je i danas vrlo zanimljiv u organizacijskom smislu. Taj model promiče povezi-

¹³ Usp. F. DERKENNE, *Avant l'âge de raison: les préparations nécessaires*, u: »Documentation Catéchistique«, Juin 1955 (numéro spécial), 37-46.

¹⁴ Usp. DERKENNE, *Vita e gioia*, I, str. 45-46; II, str. 41.

¹⁵ Usp. DERKENNE, *Vita e gioia*, I, str. 23-25, II, str. 37-40; III, str. 19-30.

¹⁶ Valja podsjetiti kako Derkenne, kao pedagog, zastupa zanimljivo zalaganje za povezivanje psihopedagoških znanosti s kršćanskom činjenicom.

¹⁷ Saziv majki katehistica događa se kad roditelji dođu u župu upisati svoje dijete na katehezu. Tada ih se upita žele li i mogu li surađivati u religioznom odgoju, ne samo svoje djece nego i troje ili četvero njihovih sudrugova.

¹⁸ Tekst upitnika vidi u: DERKENNE, *Vita e gioia* III, str. 21.

¹⁹ Usp. DERKENNE, *Vita e gioia* III, str. 22-30.

²⁰ Usp. DERKENNE, *Vita e gioia* I, str. 20.

vanje obitelji i župe. Uključivanje raznih odgojnih mjesta osigurava osim toga doktrinarno poznavanje, te sakramentalni i moralni život u čudesnom skladu triju velikih govora naviještanja. Moguće je zamijetiti kako suradnja između odgojitelja, osim sadržajnoga jamstva, udjeljuje katehezi ono životno obilježje kojemu svaka obiteljska kateheza treba težiti.

Činjenica da je priredila niz pomagala koja je stalno usavršavala bila je i uvjet za ostvarivanje metode kao takve.

Derkenneinina metoda ima znatne prednosti, ali ipak valja paziti da se izbjegnu neke poteškoće. Nemaju naime sve majke one kvalitete koje autorica predstavlja i želi. Mogu postojati slučajevi u kojima prevladavaju stavovi koji ometaju navještaj: spiritualizam, moralizam, egzibicionizam. Upravo ovaj posljednji mogao bi biti posebno naglašen ukoliko postoje društvene razlike između majki katehistica i obitelji djece.

Svjesni vrijednosti i granica ove metode, možemo primijetiti da je u temelju lika majke katehisticice uvjerenje kako je obitelj idealno okruženje za prenošenje vjere. Taj se zahtjev nužno otvara daljnjim iskustvima radikalnijeg uključivanja roditelja i oživljuje znakovite pokušaje katehetskog pastora koji su obilježeni snažnom zajedničarskom dimenzijom.

3. ZAJEDNIČARSKO-KATEKUMENSKI MODEL

Izričajem »zajedničarski« želi se istaknuti aktivna i reprezentativna prisutnost crkvene zajednice na putu uvođenja u kršćanstvo. Izričajem »katekumenski« ukazuje se na stil kateheze, uvođenja u kršćanstvo koji obilježava posebna uloga odraslih u ovome modelu.

Među najznakovitijim iskustvima koja obilježavaju taj model podsjećamo na ka-

tehezu Wima Sarisa. Katehetsko-pastoralno okruženje u kojemu je to iskustvo nastalo i način njegova ostvarivanja omogućuju nam da uočimo i posebnost njegova prijedloga.²¹

3.1. Okruženje u kojemu nastaje ovaj model

Na početku osamdesetih godina, kad kateheza i pastoral u Nizozemskoj nisu uspijevali prodrijeti u veliko mnoštvo vjernika, Wim Saris je predložio *zajedničarsku obiteljsku* katehezu nadilazeći tako katehetsku organizaciju školskoga tipa.

Kako bi se shvatilo Sarisovo katehetsko zalaganje, njegov inovativni prijedlog valja smjestiti unutar nizozemske katehetske obnove koja je započela oko 1960. godine. Ta je katehetska obnova uključivala prijelaz od kateheze shvaćene kao prenošenje sadržaja kao gotovih formula na katehezu koja se promatra kao proces prosvjetljivanja života u svjetlu vjere. U skladu s nizozemskim temeljnim katehetskim dokumentom – *Osnovnim smjernicama za novu katehezu* – to je značilo uvoditi osobe, razlučivati spasenjsku Božju prisutnost u osobnim i društvenim događajima svjesni da svaku povijest valja shvatiti kao ljubaznu Božju prisutnost i kao nadu u njezino konačno ispunjenje u Bogu.²²

²¹ Wim Saris rodio se u Rotterdamu 1921. godine. Postavši salezijanac svećenik, djelovao je u omladinskom pastoralu. Godine 1972. imenovan je dekanom u dekanatu južnog Amsterdama i u tom je razdoblju prvi put primijenio metodu obiteljske kateheze u župi.

²² Usp. ISTITUTO SUPERIORE DI CATECHETICA DI NIMEGA, *Linee fondamentali per una nuova catechesi*, LDC, Leumann (To) 1969; J. A. VAN DER VEN, »Nizozemska«, u: M. PRANJIC (ur.), *Religijskopedagoško-katehetski leksikon*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1991, str. 505-509; J. GEVAERT, *La dimensione esperienziale della catechesi*, LDC, Leumann (To) 1984, str. 33-34.

Povijesno-spasenjsko poimanje kateheze postupno je nastavljeno i razvijalo se u obliku iskustvene kateheze, koju su obilježila tri vida: važnost djetetove svijesti o vlastitome iskustvu, religiozna dimenzija njegovoga iskustva te korelacija između osobnoga i kršćanskoga iskustva.²³

Razvoj katehetskog pokreta, koji se pokazuje kao prijelaz od povijesno-spasenjskog prema iskustvenom polazištu, dogodio se pod utjecajem sekularizacije koja je sve više umanjivala sposobnost uočavanja Božje prisutnosti i znakova Božjeg spasenjskog djelovanja u osobnoj i društvenoj povijesti.

Točnije rečeno, novost katehetske obnove u Nizozemskoj u razdoblju o kojemu govorimo je u nadvladavanju dualizma vjere i života.²⁴ U tom jedinstvenom viđenju, kateheza se predstavlja kao proces pojašnjavanja životne stvarnosti u svjetlu vjere, ili kao tumačenje životne stvarnosti koja je prepoznata kao Božje spasenjsko djelovanje. Posljedično tome, ljudsko djelovanje u njegovoj povijesnoj dimenziji postaje predmet kateheze.

Odgajati u vjeri prema tome znači pomoći osobama da dobiju kršćansko viđenje života. U toj optici učenje niza vjerskih istina ne može biti posljednja svrha, nego prije svega sredstvo za shvaćanje kršćanskoga smisla vlastitoga postojanja. Obiteljska kateheza Wima Sarisa temelji se na tom poimanju kateheze i na Sarisovom osobnom pastoralnom iskustvu.

3.2. *Izazov dolazi od pastoralnoga iskustva*

U razdoblju u kojemu se u Nizozemskoj aktivno odvija katehetska obnova, Wim Saris je djelovao na području religioznog odgoja i omladinskog pastoralna u školama i u župama. U tim okolnostima postupno je razvijao ideju zajedničarske obiteljske kateheze.²⁵

Ubrzo je postao svjestan da obitelji i župne zajednice ne sudjeluju u vjerskoj formaciji i da kateheza nije plodonosna zato što je osamljena.

Godine 1972, nakon što je imenovan dekanom dekanata u južnom dijelu Amsterdamu, Saris je u pet župa započeo primjenjivati svoju ideju. Započeo je s projektom koji je obilježavala bliska suradnja obitelji, župe i škole u pripravi djece za prvu pričest.²⁶ Oduševljene reakcije dvije stotine obitelji koje su sudjelovale u tom prvom pokušaju potaknule su ga na širenje projekta u druge župe. Tako se 1973. broj obitelji koje su sudjelovale u zajedničarskoj obiteljskoj katehezi povećao na tisuću četiri stotine obitelji u dvadeset osam amsterdamskih župa. Godine 1975. takva je kateheza proširena na cijelu Nizozemsku, a započela se širiti i u drugim zemljama: Engleskoj, Irskoj, Belgiji, Južnoj Africi, Italiji i drugdje.

Novo organizacijsko uređenje kateheze bilo je izraz zalaganja Wima Sarisa da

²³ Iskustvena kateheza u Italiji je posebno bila razrađena u nizozemskom katehetskom dokumentu *Katechese op de basisschool* (tal. prijevod: *L'insegnamento della religione nella scuola primaria*, LDC, Leumann (To) 1970. Usp. J. GEVAERT, *La dimensione esperienziale della catechesi*, str. 33-34.

²⁴ Usp. R. SONNEN, »Olanda«, u: *Scuola e religione. I. Una ricerca internazionale*, LDC, Leumann (To) 1971, str. 323-327.

²⁵ Usp. W. SARIS, *Towards a Living Church. Family and Community Catechesis*, Collins Liturgical Publications, London 1984, str. 7; ISTI, *Living The Faith Together. Relationship Catechesis*, Collins Liturgical Publications, London 1985, str. 42-45; ISTI, *La pastorale giovanile come compito di tutta la comunità di fede*, u: »Note di Pastorale Giovanile« 10(1976)10, 33-49.

²⁶ Usp. W. SARIS, *Together We Communicate. Resource Life and Family Life*, Collins Liturgical Publications, London 1982. Englesko izdanje priredili su Jim Gallagher, Ellen Gielty i Nora Hanlon. Priručnik za roditelje prvopričesnika objavljen je i na hrvatskome jeziku. Usp. W. SARIS, *Obiteljska priprava prve pričesti*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 21998 (nap. prev.).

stvari opće okruženje za vjersku formaciju svih članova obitelji, a ujedno i sveukupne župne zajednice. To je želio postići na temelju slobodnog izbora prema dinamičkom ključu, tj. pomoću formacije skupina osoba koje su se okupljale jer su trebale rješavati iste probleme kako bi zajednički kročile u istoj vjeri. Te skupine postaju središta zračenja žive vjere u lokalnoj Crkvi.

3.3. *Osobiti vidovi ovoga modela*

Upravo opisano iskustvo autor je nazvao »zajedničarskom obiteljskom katehezom«, odnosno »osnovnom katehezom zajednice«. Analiza izričaja pomaže nam da uočimo i njezin značaj. To je:

- »osnovna« kateheza, pri čemu se pod »osnovnom« misli na evangelizacijsku dimeziju kateheze koja se obraća svima i u koju su svi uključeni;
- »obiteljska« kateheza, što znači da nastoji uključiti obitelji u hod vjere njihove djece;
- »zajedničarska« kateheza, jer se ostvaruje u župi ili sa župom tako da nastoji uključiti sve kategorije župljana: odrasle, djecu, starce.

Hod vjere odvija se prema projektima, koje već prema okolnostima i potrebama izrađuju unaprijed pripremljene ekipe uz suradnju onih koji se, pojedinačno pozvani, zalažu dajući svoj doprinos za ostvarenje samoga projekta. Sve koordinira jedna odgovorna osoba.

Zajednička je namjera uvijek ista, tj. izgradnja žive Crkve pomoću odgoja vjere, pri čemu je cijela zajednica i subjekt i objekt. U skladu s time nastoje se postići sljedeći ciljevi:

- osposobiti roditelje da ponude religiozni odgoj u svojoj obitelji, ali i zato da znaju razgovarati s djecom drugih obitelji;

- doživjeti iskustvo zajednice za vrijeme sudjelovanja u projektu;
- ostvariti usklađeno djelovanje župe, škole i obitelji;
- promicati formaciju zajednice zauzetih laika koji su svjesni svoje uloge jer su »sposobni« za sučeljavanje religioznoga znanja s vlastitim iskustvom vjere.

Tijekom primjene projekta hoda u vjeri pomoć se pruža u skladu s metodom koja promiče dijalog, poziva na uključivanje i promiče međuljudske odnose. Ujedno se potiče na usmeno sporazumijevanje, pri čemu je ljudski govor popraćen odgovarajućim popratnim didaktičkim materijalima.

Skupina odraslih nastoji posebno promicati dinamiku koja uključuje: početni pristup, raspravu u skupini, zajedničko okupljanje i povratne informacije (*feedback*), zajedničku molitvu, dogovor o sljedećem susretu. Katehetski susreti za djecu osiguravaju prostor za traženje i vrednovanje materijala koji su izrađeni na roditeljskim susretima.

Sve se treba odvijati u ozračju velike slobode i jednostavnosti. Valja započeti od problema koje žive konkretni ljudi kako bi se potražio odgovor vjere. Za sve to traži se i spremnost za doživljavanje snažnoga zajedničarskog iskustva.

3.4. *Aktualnost modela*

Prihvativši pravce katehetske obnove i spojivši ih sa svojim osobnim iskustvom, Wim Saris je razvio nekoliko važnih obnoviteljskih sastavnica koje valja imati na umu pri stvaranju projekata obiteljske kateheze. Prije svega, kateheza »prvotne« ili »osnovne« kateheze, tj. evangelizacijske kateheze koja se obraća svim krštenicima i koju je moguće ostvariti uz suradnju sveukupne crkvene zajednice. On naime predlaže katehezu koja može osposobiti roditelje

lje za njihovu ulogu kateheta vlastite djece u obitelji, uz posebnu pažnju koja je usmjerena prema svakodnevnom životu kršćana. Posljedično tome, ta se kateheza obraća prije svega odraslima, tj. roditeljima, za njihovu formaciju u životu vjere, nadilazeći poimanje kateheze koja je usmjerena prvenstveno djeci.

Riječ je napokon o modelu koji predlaže katehezu za obitelji, katehezu s obiteljima i katehezu obitelji koja je uključena u crkvenu zajednicu s naglaskom na uvođenju u kršćanstvo kojemu je cilj dozrijevanje vjerskih stavova.

Zajedno s pozitivnim vidovima javljaju se i zasebna pitanja na koja je potrebno obratiti osobitu pažnju. Valja priznati da opisani model traži posebnu osposobljenost. U društvu koje je sve manje kršćansko prije nego se govori o katehezi valja osigurati prvu evangelizaciju u konkretnom okruženju. Da bi odrasli postali aktivni članovi u skupinama-obiteljima, traži se snažna komunikacijska i animacijska sposobnost.

Pozitivnosti i pojedinosti na koje valja obratiti posebnu pozornost ukazuju na to da će primjeni toga modela u drugim crkvenim okruženjima uvijek morati prethoditi brižna analiza situacije kako bi se zatim postupno mogao ostvariti model polazeći od male središnje skupine.

Bit će potrebno stalno tražiti najprikladnije katehetske oblike pomoću stalnog preispitivanja ostvarenoga iskustva.

Riječ je prema tome o modelu koji po svojim mogućnostima zaslužuje svaku našu pažnju.

4. OTVORENI ZAKLJUČAK

»Obiteljska kateheza« je izričaj koji se upotrebljava s raznolikim i različitim značenjima. Sva ta značenja u konačnici ukazuju na pažnju prema obitelji koja je na-

slovník, aktivni subjekt, posebno vrijedno »mjesto« za odgoj u vjeri (usp. *LG* 11). Valja imati na umu da se uz najraširenije značenje – učiniti roditelje aktivnim i prvim djelatnicima u katehezi uvođenja u kršćanstvo njihove djece – javljaju i raznoliki oblici kad je riječ o katehezi za obitelj, katehezi u obitelji, katehezi obitelji.

Nikako se međutim ne može zanemariti činjenica da, dok se istraživanje nastavlja, i dok se i u Italiji javljaju sve znakovitija iskustva obiteljske kateheze, prevelik broj djece često živi sam i napušten iako su službeno članovi neke obitelji. To zabrinjavajuće stvarno stanje ne oslobađa župnu zajednicu od skrbi za najmlađe. Takvom skrbi može se kao mogućnost zamišljati obiteljska kateheza kao trajna »vjerska radionica« da bi se označio postojani hod traženja kako bi Božja riječ dostigla roditelje i djecu.

Aktiviranje obiteljske kateheze u obliku »vjerske radionice« zahtijeva bližu suradnju sa župnom katehetskom ekipom. Riječ je o analiziranju potreba s obzirom na navještaj. Bit će to egzistencijalne potrebe, ali i organizacijske potrebe koje će trebati upoznati kako bi se na njih moglo na odgovarajući način odgovoriti. Ono što će međutim morati prije svega voditi to traženje kako bi se došlo do obitelji jest uvjerenje da ljudi trebaju Boga iako to ne znaju jer su, u konkretnoj situaciji u kojoj živimo, pod utjecajem društva koje je daleko od Isusa Krista i od evanđeoskih vrednota.

U svjetlu triju upravo opisanih modela, svrha suradnje pojedinih djelatnika morat će biti da ujedini sve snage kako bi se ponovno probudila vjera pomoću jasnog, hrabrog i svjedočkog dogovora. Riječ je o kršćanskom slavljenju koje potiče na postavljanje pitanja: »Što to radite?«, uz svjedočko prisustvo kršćanske zajednice, uz navještaj koji se ostvaruje u evangelizaciji,

katehezi, mistagogiji u procesu uvođenja u kršćanstvo.

Razmišljanje o konkretnim iskustvima i o perspektivama na koje ta iskustva potiču, približava nas nastojanju talijanskih biskupa koji govore o »pastoralnom obraćenju«, koje drže hitno potrebnim kako bi se na prikladniji način ostvarilo naviještanje evanđelja danas.²⁷ Odatle proizlazi i zahtjev za otvaranjem novih evangelizacij-

skih puteva koji će biti osvijetljeni Božjim naumom o obitelji i hitnošću da se prijede s onoga što je obitelj sada na ono što bi ona trebala biti i što bi trebala znati biti.

²⁷ Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Comunicare il Vangelo in un mondo che cambia. Orientamenti pastorali dell'Episcopato italiano per il primo decennio del Duemila* (2001); ISTI, *Il volto missionario delle parrocchie in un mondo che cambia* (2004).